Ruokaviraston lausunto: Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto- Valmiussuunnitelma elintarvikehuollon ja ruokaturvan varmistamiseksi kriisiaikoina

Aihe: 7382/00.00.01.00.02/2021, Maa- ja metsätalousvaliokunta / E 124/2021 vp / Asiantuntijapyyntö

Aika: perjantai 3.12.2021 klo 9.00

Liite

Asia: E 124/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto - Valmiussuunnitelma elintarvikehuollon ja ruokaturvan varmistamiseksi kriisiaikoina

https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/E+124/2021

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNTA Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto - Valmiussuunnitelma elintarvikehuollon ja ruokaturvan varmistamiseksi kriisiaikoina

1 Johdanto

Ruokaviraston toimiala ja sen tehtävät korostuvat komission tiedonannossa vahvasti yhtenä ydinalueena elintarviketurvallisuuden, kasvien ja eläinten terveyden sekä ruokaketjun toiminnan ja myös sisämarkkinakaupan ja viennin toimivuuden osalta.

Ruokaviraston varautumisen lähtökohtana on, että Ruokavirasto pystyy vastaamaan sille säädetyistä tehtävistä myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä varmistamaan oman toimialansa tehtävien mahdollisimman häiriöttömän toiminnan kaikissa näissä tilanteissa.

Ruokavirasto huolehtii yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen sekä elintarvikehuollon ja elintarviketurvallisuuden varmistamisesta. Elintarvikehuolto puolestaan on riippuvainen muista huoltovarmuuskriittisistä toiminnoista, kuten raaka-aineiden tuotannosta, energian saannista, laboratoriopalveluista, vesihuoltopalveluista, tietojärjestelmistä, viestintäverkoista, maksuliikennejärjestelmistä sekä kotimaisista ja kansainvälisistä kuljetuksista.

2 Ruokaviraston kanta

Ruokavirasto pitää selonteossa esitettyjä päämääriä ja kehittämistoimia tärkeinä ja tavoiteltavina. Useat selonteossa mainitut häiriötilat ovat sellaisia, että pitkittyessään niillä voi olla vaikutusta ruokaturvaan ja huoltovarmuuteen. Ruokavirasto pitää tervetulleena komission aloitetta valmiussuunnitelmasta, joka keskittyy erityisesti viestintään ja koordinaation kehittämiseen, elintarvikehuollon ja ruokaturvan varmistamiseksi. Elintarvikehuolto ja ruokaturva tulee pyrkiä varmistaa kaikissa tilanteissa ja yhteistyö EU:n puitteissa voi auttaa tulevissa kriiseissä.

Ruokavirasto kuitenkin toteaa, että Suomessa on toimivat rakenteet elintarvikehuollon ja elintarviketurvallisuuden ylläpitämiseksi ja sen kehittämiseksi ja siksi on tärkeää myös säilyttää oma kansallinen liikkumavara asiassa.

Ruokavirasto on samaa mieltä siitä komission tiedonannossa todetusta tosiasiasta, että ruokaturva ei ole ollut yhtä hyvin esillä julkisesti kuin terveysviranomaisten rooli. Terveysturvallisuuden rinnalla ruoan saatavuuden merkitys tärkeänä osana maamme huoltovarmuutta ja omavaraisuutta sekä yhteiskuntamme kokonaisturvallisuutta ovat osoittautuneet entistä tärkeämmiksi poikkeus- ja häiriötilanteessa. Elintarvikehuollon häiriötilat voivat johtaa hyvinkin laaja-alaisiin häiriötilanteisiin ja aiheuttaa kansalaisissa turvattomuuden tunnetta.

3 Covid-19-kriisin opit

Koronapandemiasta saatuna oppina Ruokavirastossa on voitu todeta, että viranomaisten tiivis tiedonvaihto ja -hallinta, analyysikyky sekä viestintä ja valtakunnallisen tilannekuvan muodostaminen, jakaminen ja ylläpitäminen ovat viranomaisyhteistyön keskeisiä työkaluja.

Toiminnallaan virasto on onnistunut osaltaan varmistamaan maamme huoltovarmuutta ja ruokaturvaa, toimialan yritysten toimintaedellytyksiä sekä ihmisten ja eläinten terveyden suojelemista ja tautien torjuntaa. Onnistuneesta pandemiatilanteen hallinnasta huolimatta Ruokavirasto näkee edelleen tarvetta myös oman riskienhallinta- ja varautumisjärjestelmänsä ja valmiussuunnittelunsa vahvistamiseen koronaoppien perusteella.

Eurooppalainen ruoantuotanto on eräiden tuotantopanosten ja lisäaineiden sekä jossain määrin myös tuotantoon tarvittavan tekniikan osalta hyvin riippuvainen EU:n ulkopuolelta tulevasta tuonnista.

Ruokavirasto tukee elintarvikehuollon haavoittuvuuksien selvittämistä ja pyrkimystä vähentää riippuvuutta EU:n ulkopuolelta tapahtuvasta tuonnista.

Seuraavaan on koottu muutamia Ruokaviraston huomioita:

- Elintarviketuotannon riippuvuus tiettyjen raaka-aineiden ja tuotantopanosten tuonnista on riski erityisesti logistiikkaan tai kansainväliseen kauppaan liittyvissä häiriötilanteissa.
- Omavaraisuutemme on hyvä yleisten raaka-aineiden maidon, kananmunien, perunan, viljan sekä lihan osalta ja heikko esimerkiksi sokerin osalta.
- Vihannesten ja hedelmien omavaraisuus on heikompaa kuin lihan ja maidon.
- Yleisesti raaka-aineissa omavaraisuuden arvioidaan olevan 80 %.
- Koko ketjua ajatellen lannoitteet ja rehut ovat kuitenkin siinä määrin ei-kotimaista alkuperää, että voidaan sanoa omavaraisuuden olevan niistä vahvasti riippuvaisia ja kansallinen raaka-aineomavaraisuus on heikohko koko elintarvikeketjua ajatellen.
- Pitkälle jalostettujen ja säilyvien elintarvikkeiden valmistus on riippuvainen käytetyistä elintarvikeparanteista (kuten lisäaineista). Myös niiden saatavuuden heikkeneminen lyhentäisi säilytysaikoja ja hidastaisi logistiikkaa
- Pakkausmateriaalien, kuten muovien osalta, olemme vahvasti riippuvaisia ulkomailta saadusta raaka-aineesta. Toimiva elintarvikeketju rakentuu pitkälti pakkausteknologian varaan ja myös alkutuotannossa tarvitaan paljon muovia. Häiriöt esim. muovimateriaalin saannissa häiritsevät tätä logistiikkaa ja voivat aiheuttaa ketjujen pitkittymistä sekä paikallisesti jonkinasteista elintarvikepulaa, ja aiheuttaa siten ruokaturvattomuutta.
- Suojavarusteiden ja analytiikkaan tarvittavien tarvikkeiden saatuus on varmistettava, jotta ruoan turvallisuus ja laatu voidaan varmistaa. Elintarvikkeiden turvallisuus perustuu raaka-aineiden turvallisuuteen ja puhtauteen, valmistusvaiheen turvallisuuteen ja oikeanlaiseen ja riittävään prosessointiin sekä siihen, että kuluttaja saa elintarvikkeesta asianmukaiset ja riittävät tiedot kyetäkseen tekemään terveellisiä ja turvallisia ratkaisuja.
- Elintarvikkeiden valmistus ja jakelulogistiikka perustuu kuljetuskaluston toimivuuteen ja energiaan. Häiriöt polttoaineiden ja sähkön jakelussa näkyvät pian puutteina elintarviketarjonnassa. Omavaraisuusasteemme tällä alueella ei ole korkea ja olemme kiinteästi osa kansainvälistä elintarvikekauppaa. Olemme hyvin riippuvaisia tuonnista tiettyjen raaka-aineiden osalta.

4 Ruokaviraston aiemmat lausunnot

Ruokavirasto haluaa lausunnossaan viitata myös kahteen muuhun tulevaisuusvaliokunnalle ja maa- ja metsätalousvaliokunnalle annettuihin lausuntoihin. Lisätietoa Ruokaviraston näkemyksistä löytyy näistä kirjallisista lausunnoista:

- Tulevaisuusvaliokunta keskiviikko 17.02.2021 klo 09.00 / VNS 4/2020 vp / Asiantuntijapyyntö:

  Ruokaviraston lausunto: Turvallisuusriskit muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa ja globalisaatiossa

- Maa- ja metsätalousvaliokunta keskiviikko 20.10.2021 klo 09.30 / VNS 4/2021 vp / Kirjallinen lausuntopyyntö:

  Ruokaviraston lausunto: Sisäinen turvallisuus ja ennakointi

Ruokavirasto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa ja tulla kuulluksi valtioneuvoston selonteon johdosta. Ruokavirasto on erittäin motivoitunut toiminaan aktiivisesti komission selvityksessä ja sitä koskevassa valtioneuvoston selvityksessä esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseksi yhdessä muiden viranomaisten ja turvallisuustoimijoiden kanssa.